

I. TÉMA

A hegeli filozófia rendszere és módszere

1. lecke:

A hegeli filozófia I.

G.W.F. Hegel

Élete:

Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Fiatalemberként már Tübingenben végzett tanulmányai alatt meghatározta a gondolkodását a görögök feltétlen tisztelete. 1788-ban a stuttgarti középiskola elvégzése után iratkozott be a Tübingeni Stiftbe, amely akkor inkább hasonlított kaszárnnyához, mintsem egyetemhez. Ide érkezett a későbbi nagy német költő, Friedrich Hölderlin, valamint egy kicsit később a náluk öt esztendővel fiatalabb Friedrich Wilhelm Joseph Schelling. Ő alig múlt 16, amikor az egyetemet külön engedéllyel elkezdte (Vö. Gyenge Zoltán: *Schelling élete és filozófiája*. Gödöllő-Máriabesnyő: Attraktor, 2005.). Egymásra tett hatásuk szinte felmérhetetlen, és ezt jól mutatja egy ebből a korszakból származó fogalmazvány (*Das älteste*

Systemprogramm des deutschen Idealismus), azaz *A német idealizmus legrégebbi rendszerprogramja*, amelynek a szerzősége nem dönthető el.

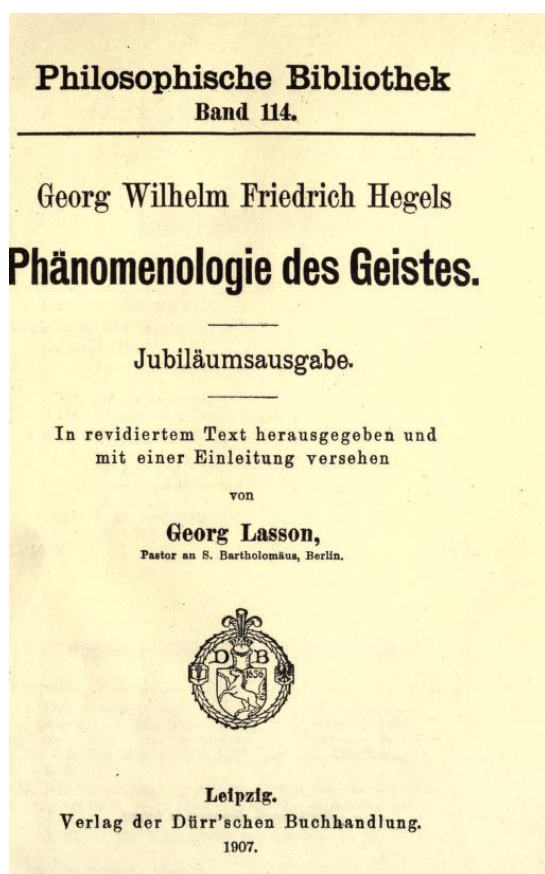
Schellinggel együtt szerkesztette a Filozófia kritikai újságja (*Kritisches Journal der Philosophie*) c.l lapot. 1818-tól a berlini egyetem tanára. 1831-ben a nagy kolerajárvány idején hunyt el.

Művei:

Tevékenységet művei alapján két szakaszra oszthatjuk:

1. Korai korszak, amelyet *A szellem fenomenológiája* c. mű zár le (1807)
2. Második korszak. Az *Enciklopédia* (1816-) fémjelzi, amelynek részei a hegeli rendszert reprezentálják:
  - Logika
  - Természetfilozófia
  - Szellem filozófiája

Sok műve jegyzetekből készült kiadás (jog, művészet és vallásfilozófia területén)

A megismerés

„Tülemelkedve az észrevevésen, a tudat összekapcsoltnak mutatkozik az érzékfeletttel a jelenség mint közép által, s ezen keresztül bepillant e háttérbe. A két véglet, az egyik a tiszta belső, a másik az ebbe a tiszta belsőbe tekintő belső, most egybeesett, s ahogyan azok eltűntek mint végletek; úgy tűnt el a közép is mint olyasmi, ami más, mint ők. Ez a függöny tehát elhúzódott a belső elől, s a belső betekint a belsőbe; ez annak a meg nem különböztetett egyneműnek látása, amely eltaszítva magát önmagától, mint megkülönböztetett belső tételezi magát, amelynek számára azonban éppoly közvetlen a kettőnek megkülönböztetlensége, az öntudat. Kiderül, hogy az úgynevezett függöny mögött, amely állítólag eltakarja a belsőt, nincs semmi látnivaló, ha mi magunk nem megyünk mögéje, éppannyira azért, hogy lássunk, mint azért, hogy legyen mögötte valami, ami látható. De kitűnik egyúttal, hogy minden további nélkül nem lehet egyenesen mögéje kerülni; mert az a tudás, hogy mi az igazsága a jelenség és belseje képzetének, maga is csak eredménye egy körülményes mozgásnak, amely által eltűnnek a tudat módjai, a vélekedés, az észrevevés és az értelem; s éppígy kitűnik majd, hogy annak a megismerése, amit a tudat tud, amikor önmagáról tud, még további körülményekre szorul. Ezt fejtjük ki a következőkben.” G.W.F. Hegel: *A szellem fenomenológiája*. (SzF) Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979. 94.o. (ford: Szemere Samu)

1. Ez a szövegrész a következőkre mutat rá:

A kanti Phaenomenon, és Noumenon közt egyfajta határ húzódik, az ész számára nincs lehetőség a teljes megismerésre. Hegel ezzel szemben nem csupán azt mondja, hogy a phaenomenon és noumenon nem választható el egymástól, hanem, hogy a jelenség (*Erscheinung*) pontosan azt mutatja, ami a „mélyen elrejtőzik”, azaz a lényeg (Wesen). A kettő között a kapcsolatot a közvetítés (*Vermittlung*) teremti meg, ami szerint a jelenségen keresztül az ész képes eljutni a lényeghez.

Feladat: Elemezze a fenti idézetet, értelmezze, hogy mit jelent:

- A tiszta belső;
- Betekintő belső;
- Hogyan tűnik el e kettő, és mi lesz belőlük?

A szellem fenomenológiai szintjei

- **Tudat**
- **Öntudat**
- **Ész**
- **Szellem**

„De valójában az öntudat az érzéki és észrevett világ létéből való reflexió, s lényegileg visszatérés a *máslétből*. Mint öntudat mozgás, de azzal, hogy *csak önmagát* mint önmagát különbözteti meg magától, a különbség *közvetlenül* mint máslet *megszűnt* számára, a különbségnek nincs *léte*, s az öntudat csak az „*én vagyok én*” mozdulatlan tautológiája. Ha az öntudat számára a különbségnek nincs meg a *lét* alapja is, akkor nem öntudat.” SzF.96.o.

Az öntudat az önmagáról tudó tudat a maga teljességében. Vessük össze Hegel felfogását Kantéval. Mennyiben különbözik, és mennyiben építkezik Hegel ebben a kérdésben a kanti filozófiára.

Feladat: Olvassa el Hegel *A szellem fenomenológiája* című műből az Öntudat önállósága és önállótansága c. fejezetet. Az úr és szolga viszony kapcsán elemezze az A. Kojevé által történelminek nevezett folyamatot.

Kérdések:

1. Mi a küzdelem tétje a két öntudat számára?
2. Mitől lesz az egyik úr, és mitől a másik szolga?

Szellem

Az abszolút tudás szintje

„Megőrzésük, a szabad, az esetleges létezésük oldaláról nézve a történelem, fogalmilag felfogott organizációjuk oldaláról nézve pedig a megjelenő tudás tudománya, a kettő együtt a fogalmilag felfogott történelem alkotja az abszolút szellem emlékezetét és golgotáját, trónjának valóságát, igazságát és bizonyosságát, amely nélkül élettelen és magányos volna.” SzF. 415.o.

A *történelem* tehát és a *tudás* tudománya, melyeknek egymásra vonatkoztatása a „fogalmilag felfogott történelem”, azaz az „*Er-innerung*”, a *bensővé tevő emlékezet*. Ez a történelem az öntudat történelme, amelynek egyes fenomenológiai aspektusait kíséri végig a mű. A végpont az abszolút tudás.

Kérdések:

1. Mit jelent a fogalmilag felfogott történelem?
2. Mi az abszolút szellem?

Összefoglalás: A szellem stációi a hegeli hármasságnak az alábbiak szerint felelnek meg:

- Magánvaló (an sich)
- Magáért való (für sich)
- Magán- és magáértvaló (an- und für sich)

Egyrészt ez alkotja a tudomány rendszerét, másrészt ez lesz alapja a hegeli módszernek.

Jelen dokumentum a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014